

Analiza rynku turystycznego Bułgarii

Obraz 1. Wioska w górach Bułgarii.

*„Nietknięte cywilizacją górskie
wioski i tętniące życiem miasta:
Bułgaria to kraj pełen kontrastów
Rozciągających się na styku Wschodu
i Zachodu”.*
Galina Diran

Analiza rynku turystycznego Bułgarii..... 1

I Informacje ogólne..... 3

1. Dane podstawowe	3
2. Kilka faktów o Bułgarii:.....	4
3. Warunki rozwoju turystyki.....	5
4. Klimat.....	6
5. Komunikacja.	7
6. Hotele	8
7. Regiony turystyczne.....	8

II Rodzaj rynku: rynek recepcyjny..... 12

1. Wpływy i wydatki	12
2. Przyjazdy turystów w latach 2003 – 2007	14
3. Turystyka wyjazdowa mieszkańców Bułgarii.....	21
4. Branża turystyczna.	26

III Związki turystycznego rynku bułgarskiego z polskim rynkiem turystycznym 26

IV Podsumowanie 31

Spis tabel	33
Spis wykresów.....	33
Spis obrazów	34
Bibliografia:	34

I Informacje ogólne

1. Dane podstawowe

Tab. 1. Charakterystyka państwa

Język urzędowy	bułgarski	Szef rządu	premier Sergiej Staniszew
Stolica	Sofia	Powierzchnia • całkowita • wody śródlądowe	102. na świecie 110 910 km ² 0,3%
Ustrój polityczny	republika	Liczba ludności • całkowita (2006) • gęstość zaludnienia	88. na świecie 7,679,290 67 osób/km ²
Głowa państwa	prezydent Georgi Pyrwanow	Jednostka monetarna	lew (BGN)
Zastępca	wiceprezydent generał Angeł Marin	PKB	1 968 USD/1 mieszk.

Źródło: <http://pam.wikipedia.org/wiki/Bulgaria>

Niegdyś Bułgaria była najpotężniejszym państwem w Europie. I chociaż utraciła tę potęgę, pozostaje jednym z najbardziej fascynujących krajów. Z pewnością jest inna. Tu Wschód spotyka się z Zachodem i warto wspomnieć, że kraj ten był jednym z niewielu miejsc na ziemi, gdzie przez 40 lat, gdy granice między NRD a RFN były zamknięte, wschodni Niemcy mogli z łatwością spotkać swych zachodnich krewniaków. Działo się to wówczas, gdy Bułgaria była najbardziej oddanym sojusznikiem Związku Radzieckiego, utrzymującym ortodoksyjny reżim socjalistyczny, ale również była pierwszym radzieckim sojusznikiem, który rozwijał swój ogromny potencjał w dziedzinie turystyki. W latach 60 Bułgaria zainwestowała w turystykę pokażne sumy. Niemal przez noc pojawiły się nadmorskie i narciarskie kurorty, zaś niskie ceny przyciągały licznych zwiedzających z Europy Zachodniej, w szczególności z Wielkiej Brytanii i Niemiec.

Od momentu, w którym Bułgaria spokojnie rozstała się z komunizmem, wiele zainwestowano w rozwój atrakcji turystycznych. Od nadmorskich kurortów i wiosek rybackich położonych nad Morzem Czarnym po nowy ośrodek narciarski w Bansku ; od Sofii – stolicy o prowincjonalnych rozmiarach, lecz kosmopolitycznej atmosferze – po historyczny region w okolicach Wielkiego Tyrnowa, Bułgaria wciąż oferuje niskie ceny , zachowując swój niepowtarzalny urok.

Bułgaria to stabilne politycznie państwo z najszybciej rozwijającym się w Europie przemysłem turystycznym. Pomimo ogromnej popularności, jaką cieszą się nadmorskie kurorty, nadal pozostaje mało znanym krajem. W pewnym sensie stanowi skansen kultury bałkańskiej, ze wspaniale zdobionymi cerkwiami, pięknymi meczetami, świetnie zachowanymi starymi wioskami i bogatym folklorem. W górzystej środkowej części nie brakuje doskonałych, jednych z najlepszych w Europie terenów do pieszych wędrówek, a na wybrzeżu Morza Czarnego ciągną się malownicze piaszczyste plaże.

2. Kilka faktów o Bułgarii:

- Bułgaria zajmuje południowo – wschodni kraniec Europy, graniczy z Rumunią, Jugosławią Macedonią, Grecją i Turcją. Na jej terenie żyje ok. 8,3 mln mieszkańców.
- Około 85% ludności stanowią Bułgarzy wyznania prawosławnego. Język bułgarski należy do grupy języków słowiańskich i jest blisko spokrewniony z rosyjskim i serbsko – chorwackim.
- Mniejszość muzułmańską (13% ludności) tworzą zarówno Pomacy (Bułgarzy, którzy przechodzili na islam od XVI w.), jak i rodowici Turcy. W Bułgarii mieszka także ok. 500 tyś. Romów.
- Wraz z upadkiem systemu komunistycznego po 1989 r. nastąpiła załamanie przemysłu. Obecnie kraj słynie przede wszystkim z produktów naturalnych, takich jak owoce, warzywa, wino i jogurt, a także tytoniu, stanowiącego podstawę gospodarki rolniczego południa.

- Bułgarskie wybrzeże Morza Czarnego już w latach 60. XX w. przeznaczono na potrzeby turystyki. W ostatnich latach podjęto próby promocji agroturystyki i wędrowek w górskich regionach centrum kraju.

Obraz 2. Mapa Bułgarii

Źródło: www.su-casaural.com/.../mapas/bulgaria.gif

3. Warunki rozwoju turystyki.

Bułgaria posiada bardzo urozmaiconą rzeźbę powierzchni. Około 1/3 obszaru zajmują tereny góryste i wyżynne – powyżej 600 m n.p.m. Wzdłuż północnej granicy rozciąga się Nizina Naddunajska, zajmująca całą północną część kraju. W środkowej części Bułgarii leży jej główny masyw górski – Stara Płanina (Bałkan) wraz z pasem Kotlin Zabałkańskich (Sofijska, Kazanłycka, Sliweńska i in.). W południowo-wschodniej Bułgarii leżą masywy górskie Rodopy i Pirin (na granicy z Grecją) oraz Riła (najwyższy szczyt Bułgarii i całego Półwyspu Bałkańskiego to Musala – 2925 m n.p.m.). Bułgarię południowo-wschodnią zajmuje rozległa Nizina Górnotracka, a na południe od niej, na granicy z Turcją, niskie góry Sakar i Strandża.

4. Klimat

Bułgaria leży w strefie klimatu umiarkowanego ciepłego. Na obszarze Niziny Naddunajskiej, Pogórza Bałkańskiego i wyżyn zachodniej Bułgarii panuje klimat kontynentalny. W południowej części kraju i wyższych partiach Rodopów klimat jest zbliżony do śródziemnomorskiego. Klimat górski występuje w wysokich rejonach Bałkanów, Piranu, Rile i w górach na pograniczu Serbii i Czarnogóry. W grupach górskich Piranu i Riły płaty śniegu utrzymują się niemal przez cały rok. Średnia temperatura powietrza w styczniu wynosi od -6°C (w terenach górskich), -3°C (w centralnej części kraju) do 2°C (na południu kraju), w lipcu odpowiednio od 18°C, 23°C i 25°C. Średnia suma roczna opadów od 450 mm na północy, do 1200 mm w terenach górskich. Średnia temperatura powietrza i średnia suma opadów w stolicy kraju Sofii wynoszą: w styczniu -2°C i 42 mm, w lipcu 22°C i 60 mm. Pada jednak głównie zimą, latem występują natomiast okresy 2- 3- miesięcznej suszy. Szczególnie w rejonie czarnomorskim lata są ciepłe, suche i słoneczne. Najwyższe temperatury dochodzą do 45°C. Woda może osiągać nawet 30°C.

Stara Płanina dzieli Bułgarię na zlewiska Morza Czarnego i Egejskiego. W zlewisku czarnomorskim najdłuższą rzeką jest Dunaj, który jednak jest tylko rzeką graniczną z Rumunią. Jego dopływ Iskyr jest najdłuższą rzeką Bułgarii płynącą w całości w jej granicach. Największe rzeki zlewiska Morza Egejskiego to Marica, Mesta i Struma.

Flora i fauna Bułgarii jest silnie zróżnicowana w zależności od warunków klimatycznych, ale jednocześnie uboga. Dla ochrony środowiska naturalnego utworzono 3 parki narodowe - Bałkanu Centralnego, Riły i Piranu oraz 9 parków przyrody i wiele rezerwatów. Najciekawszy z nich Park Narodowy Pirin leży w górach o tej samej nazwie. Założony w latach 60-tych został wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO. Nazwa tych strzelistych, wapiennych gór wywodzi się od imienia słowiańskiego boga burz i piorunów Peruna. Około 60 wierzchołków sięga powyżej 2500m. Mnóstwo tu ciekawych form skalnych: grzybów, baszt i piramid.

5. Komunikacja.

Sieć komunikacyjna Bułgarii jest stosunkowo słabo rozwinięta. Sieć kolejowa liczy 4300 km. W sezonie letnim raz w tygodniu do pociągu relacji Kraków – Bukareszt jest dołączany wagon do Warny. Po sezonie do Bułgarii można dojechać z przesiadką w Budapeszcie i Belgradzie. Podróż trwa około 35 godz. Bilet na trasie Kraków – Warna kosztuje ok. 670 zł. Informacji o połączeniach i biletach zniżkowych udzielają biuro Wasteels (tel. 0226202149), kasy międzynarodowe PKP oraz wybrane oddziały Orbisu. Osoby poniżej 26 roku życia mogą skorzystać z młodzieżowych zniżkowych (20%) biletów BJT – są ważne 2 m-c. Umożliwią przejazdy pociągami na dowolnych trasach na terenie Europy i Maroka oraz rejsy niemal wszystkimi promami. 50% rabat przysługuje dzieciom pomiędzy 6 a 12 rokiem życia. Bilety BIGT są przeznaczone dla osób pracujących za granicą, mających najbliższą rodzinę za granicą lub posiadających podwójne obywatelstwo. Uprawniają do zniżek podobnych jak w przypadku InterRail 26, który to uprawnia do dowolnej liczby przejazdów (2 kl.) wszystkimi pociągami w granicach wykupionych stref.

Długość dróg kołowych sięga 37 tys. km, w tym 320 km autostrady. Głównymi węzłami komunikacji lądowej są Sofia i Płowdiw. Dużą rolę w transporcie odgrywa Dunaj. Do ważniejszych portów na Dunaju należą: Ruse i Łom. Znaczenie Ruse znacznie wzrosło od chwili wybudowania mostu na Dunaju, który łączy Ruse z rumuńskim miastem Giurgiu. Tonaż floty handlowej jest niewielki. Do głównych portów czarnomorskich Bułgarii zalicza się Warnę i Burgas, natomiast Sozopol i Bałczik mają większe znaczenie w żegludze przybrzeżnej.

Dynamicznie rozwija się komunikacja lotnicza . Bułgaria posiada międzynarodowe połączenia z krajami Europy, Azji i Afryki. Głównym międzynarodowym portem jest lotnisko Warażebna pod Sofią. Kolejne lotniska znajdują się Płowdiw, Starej Zagorze, Warnie i Burgas. W sezonie letnim Warna i Burgas stają się portami lotniczymi o znaczeniu międzynarodowym , dla rejsów czarterowych.

6. Hotele

W ciągu 15 lat wzniesiono setki nowych hoteli, głównie w większych miastach i uzdrowiskach, przy ważniejszych drogach i w zabytkowych górskich wioskach. Zazwyczaj są to niewielkie rodzinne interesy, ale zdarzają się też wielkie obiekty. (przede wszystkim na Wybrzeżu Morza Czarnego i w górach). W Bułgarii nie obowiązują ujednolicone zasady obliczania opłat za nocleg. Przeważnie skromny pokój z łazienką, bez dodatkowych luksusów kosztuje 50 – 60 lw., a w Sofii Płowdiwie i nadmorskich uzdrowiskach dwukrotnie więcej.

7. Regiony turystyczne.

Pobrzeże Morza Czarnego:

- długość - 387 km
- temperatura powietrza w okresie letnim osiąga 25-30°C
- sezon kąpielowy trwa od połowy maja do połowy października
- linii brzegowej towarzyszą rozległe plaże
- południowo-zachodnia ekspozycja
- obecność płytkich lagunowych jezior

Najważniejsze kurorty:

- Warna – jedno z najstarszych miast Europy (VI w. p.n.e. i najstarsze kąpielisko czarnomorskie, ważny ośrodek ekonomiczny i kulturalny, miasto międzynarodowych festiwali, konkursów, kongresów. Dysponuje też ciekawymi walorami krajoznawczymi. Należą do nich ruiny term rzymskich, katakumby z VI w. p.n.e., baszta rzymska, a także muzeum archeologiczne, galeria obrazów oraz rezerwat „Skamieniały Las” w pobliżu miasta. Polscy turyści odwiedzają mauzoleum poległego tutaj króla Władysława Warneńczyka.
- Sweti Konstanti
- Helena
- Złote Piaski (monastyr wykuty w skale – Aładza)
- Bałczik (pałac i ogrody rumuńskiej królowej Marii) i kąpielisko Albena (12 tys. miejsc noclegowych)

- Burgas – największy port morski oraz kurort, który funkcje uzdrowiskowe rozwija w oparciu o występujące w pobliżu wody mineralne i lecznicze piaski.
- Słoneczny Brzeg (24,5 tys. miejsc noclegowych)
- Kamczija
- Nesebyr - miasteczko liczące 3000 lat, zachowały się tam zabytki sztuki bizantyjskiej (m.in. kościół św. Pantokratora, św. Jana Chrzciciela, a także zabytki z czasów rzymskich, jak również ruiny świątyni Afrodyty, Apollona i Dionizosa).

Riła:

- najwyższe pasmo górskie Bułgarii
- bogata flora i fauna
- duża liczba cennych źródeł mineralnych i pięknych jezior górskich (około 150)

Główne centra ruchu turystycznego:

- Borovec – uzdrowisko i stacja sportów zimowych (1300 m n.p.m.)
- Malawica (1750 m n.p.m.)
- Saparewa Bania – tam bije najgorętsze źródło mineralne Europy (91,5°C)
- Rilski Monastyr – największa atrakcja regionu, zabytek architektury z X w., skarbnica sztuki narodowej, najwybitniejsze dzieło sztuki sakralnej (obecna forma z XIX w.), wpisany na Listę Dziedzictwa Kultury i Natury UNESCO.

Pirin:

- masyw górski z licznymi źródłami mineralnymi i atrakcyjnymi walorami dla turystyki górskiej oraz narciarskiej
- najwyższy szczyt – Wichren 2915 m n.p.m.

Ośrodki turystyczne:

- Razłóg
- Bansko
- Dobryniszte

Rodopy:

- rejon turystyki górskiej
- liczne uzdrowiska

Uzdrowiska:

- Pamporowo
- Welingrad
- Kiustendił
- Berkowica
- Szumen (muzeum im. Karłowa)
- Pliska (ruiny dawnej stolicy)
- Presław (cerkwie)

Dolina Dunaju:

- Lom – wieś na północnym zachodzie, kompleks cerkwi wpisanych na listę UNESCO
- Ruse – most na Dunaju
- Rozgrab – ruiny rzymskiej twierdzy Abrittus, meczet i pamięć o bitwie Rzymian z Gotami w 251r.
- Silistra – pierwotna osada tracka, później rzymska i turecka twierdza, grobowiec rzymski z IV w., rezerwat przyrody Srebrna
- Pleven – kiedyś twierdza rzymska, zachowane cerkwie, most na rzece Jantra, fragmenty rzymskich świątyń

Główne miasta:

Sofia – jest miastem o tradycji sięgającej 3000 lat, centrum bułgarskiej nauki i kultury. Do najznamienitszych obiektów zabytkowych miasta zalicza się wspaniałą cerkiew Aleksandra Newskiego, cerkiew św. Zofii, cerkiew św. Georgiego (VI w.), monastyr w Dragolewie i meczet Bujuk Dżamija. W rejonie Sofii wielką popularnością cieszy się kompleks sportowo-turystyczny masywu Witoszy oraz znane poza granicami kraju uzdrowisko Momin Prochom (wody radioaktywne o temperaturze 64,5°C), Bania, Panczarewo.

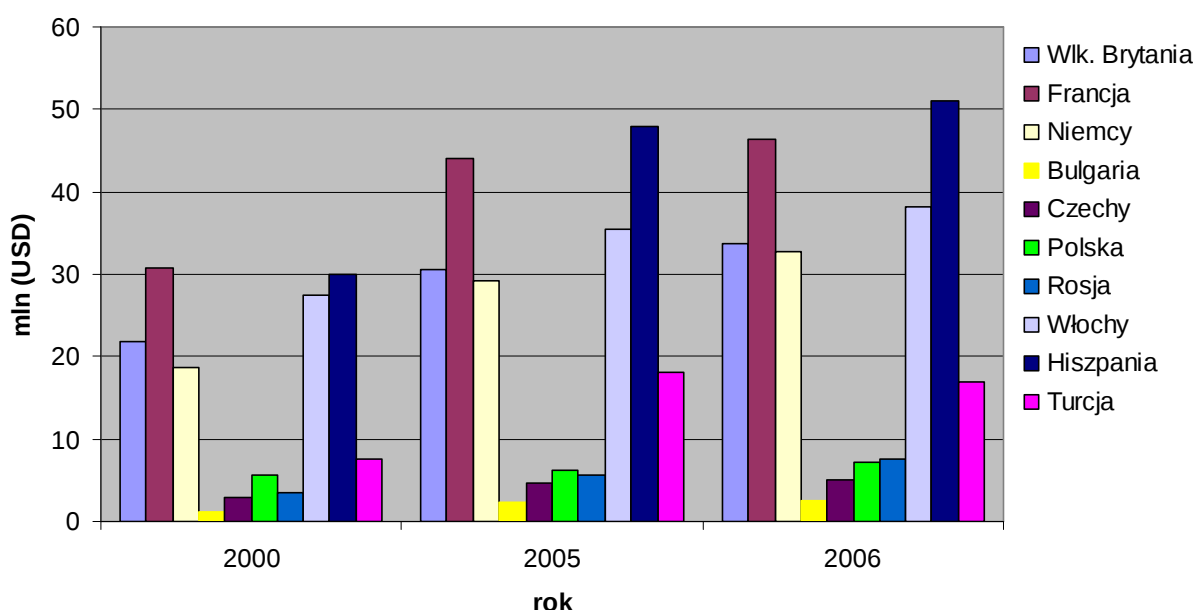
Płowdiw – położony nad rzeką Maricą, znany z organizowanych tu międzynarodowych targów. O starych tradycjach miasta świadczą ruiny budowli rzymskich z IV w. p.n.e. Koło Płowdiwu na uwagę zasługuje Boulowski Monastyr.

Weliko Tyrnowo – miasto muzeum, była stolica państwa, pełne pamiątek historycznych i zabytków architektury.

II Rodzaj rynku: rynek recepcyjny

1. Wpływy i wydatki

W 2007 r. Bułgarię odwiedziło 4,2 mln turystów. Na początku lat dziewięćdziesiątych odnotowano tendencje spadkowe wielkości ruchu turystycznego. Na początku XXI w. notujemy wzrost zainteresowania Bułgarią jako celem podróży. Blisko 80% pobytowego ruchu turystycznego koncentruje się w strefie czarnomorskiej. Bułgaria jest krajem o wyraźnie zaznaczonym letnim sezonie turystycznym, na lipiec i sierpień przypada około 52% ogółu przyjazdów z zagranicy. Obsługa zagranicznej turystyki przyjazdowej przyniosła Bułgarii dochód w wysokości 2,6 mln US. Jest to wzrost o 11,2 %.

Wykres 1. Wpływy z turystyki międzynarodowej na przykładzie wybranych państw w Europie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: www.intur.com.pl/trendy.htm.

W ciągu minionych 3 lat turystyka stała się wiodącą dziedziną bułgarskiej gospodarki. Jest uważana za branżę eksportową nr 1 pod względem przychodów walutowych.

Tab. 2 Wydatki na sektor turystyczny w Bułgarii.

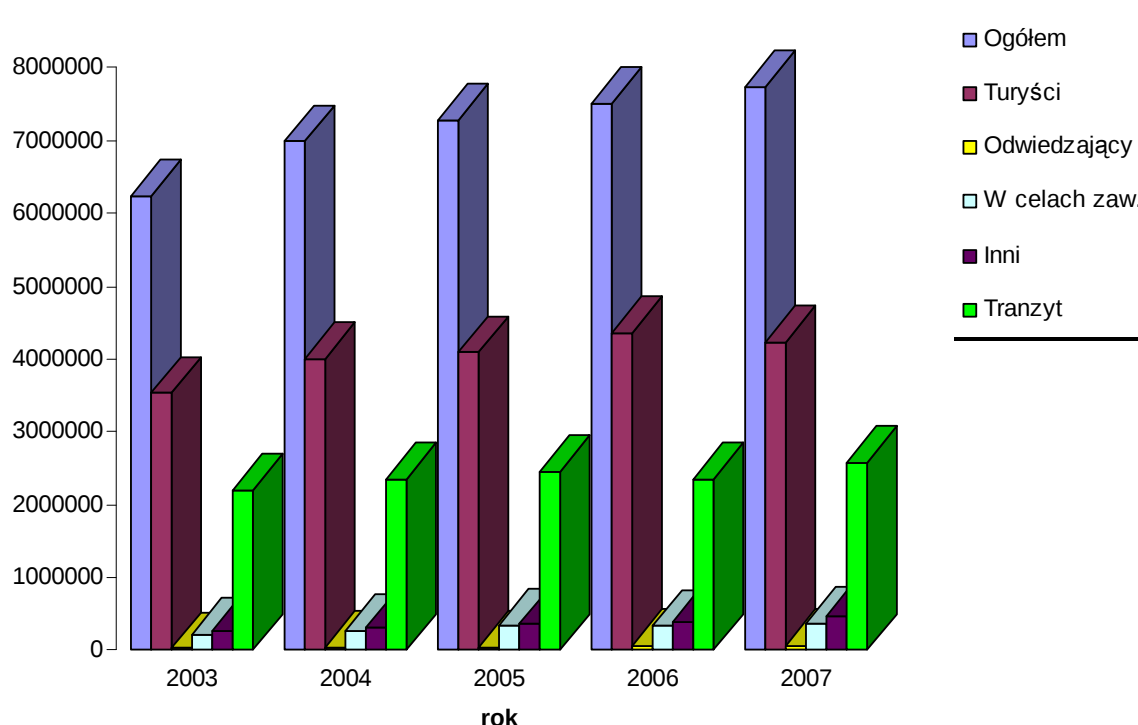
Podróże i turystyka (mln w walucie lokalnej Bułgarii)	2005	2006	2007	2008
Podróże i turystyka prywatna	2,15453	2,40966	2,79059	3,38665
Podróże i turystyka służbowa	0,980937	1,1215	1,28548	1,46257
Korporacyjne	0,907814	1,0413	1,19852	1,37268
Państwowe	0,07	0,08	0,09	0,09
Wydatki rządu na podróże indywidualne	0,04	0,04	0,05	0,05
Eksport przyjazdowy (wydatki odwiedzających)	4,8211	5,16803	5,98741	6,63496
Wydatki na podróże i turystyka	7,99718	8,74374	10,1123	11,535
wydatki rządu - ogółem	0,09	0,102105	0,11197	0,116573
Inwestycje kapitałowe	1,60587	1,92544	2,41593	2,55076
Podróże i turystyka - popyt	10,0684	11,2411	13,1546	14,7976

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: www.wttc.org

Regularnie wzrasta wielkość środków przeznaczanych na podróże i turystykę prywatną co widać w odniesieniu do roku 2007 i trwającego 2008. Wzrost wyniósł już ponad 0,6 mln. Podróże państwowe oraz indywidualne rządu od 2005 roku pozostają w stagnacji z zaledwie 0,1 mln wzrostem. Ogólnie ilość pieniędzy przeznaczanych na podróżowanie w każdym jego aspekcie, powoli lecz systematycznie wzrasta. Wyjątkiem są podróże i turystyka prywatna, tutaj dostrzec można co roku widoczny wzrost.

2. Przyjazdy turystów w latach 2003 – 2007

Jak przedstawia poniższy wykres przyjazdy do Bułgarii ogółem wzrastają (z ponad 6,2 mln w roku 2003 do około 7,7 mln w roku 2007), w tym przyjazdy typowo turystyczne (wzrost z niecałych 3,5 mln w 2003 r. do ponad 4,2 mln w 2007 r.). Mimo wszystko w 2007 r. zanotowano spadek przyjazdów typowo turystycznych w stosunku do roku 2006 o ok. 150 tys. Tranzyt stanowi nadal dość znaczącą część. Natomiast turystyka biznesowa tylko niewielką część (ok. 75 tys.).

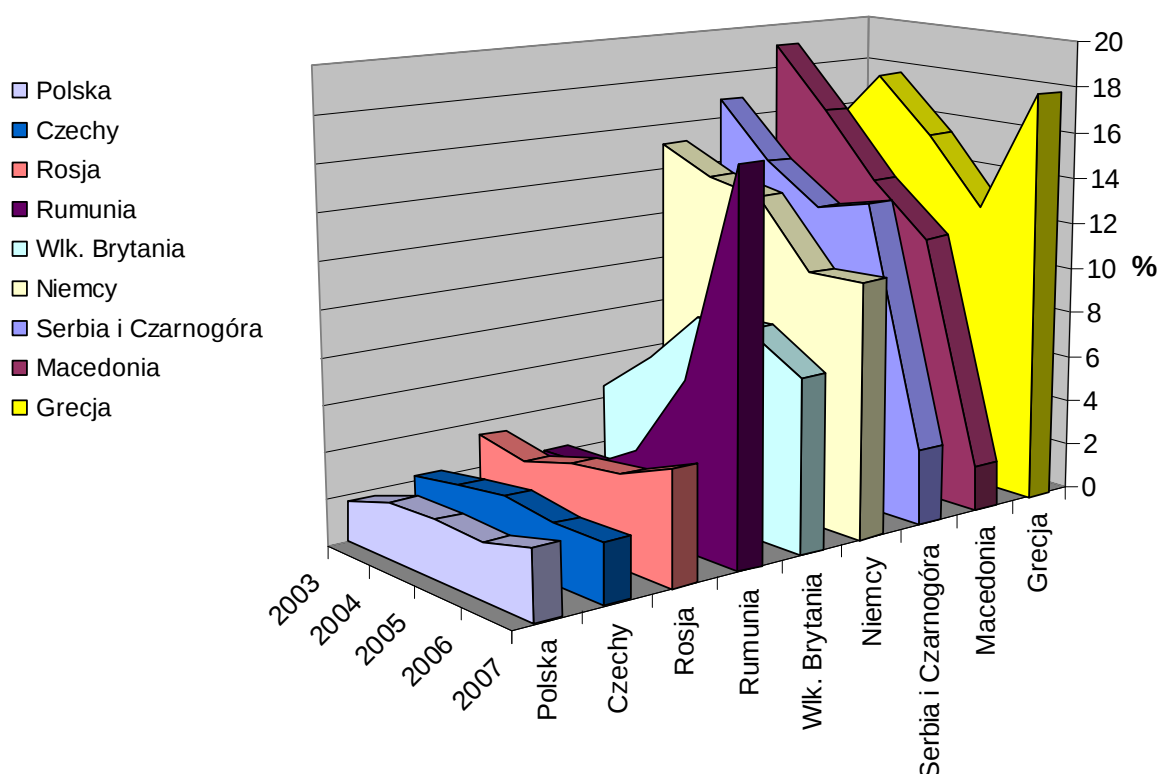

Wykres 2. Przyjazdy ogółem do Bułgarii w latach 2003 – 2007.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.nsi.bg/SocialActivities_e/Tourism_e.htm

Jak widac na przestrzeni kilku lat na ogólną wielkość podróży do Bułgarii składają się dwa cele. Pierwszy z nich to podróże ukierunkowane na doznania czysto turystyczne i rekreacyjne, wynosi on 4,2 mln. Drugim powodem odbywanych podróży jest tranzyt, który stale się zwiększa i w 2007 roku wyniósł ok. 2,6 mln. Odwiedzający i podróżujący w celach

zawodowych stanowią mały procent całej wielkości odbytych podróży do Bułgarii jest to 7,7 mln.

Wykres 3. Przyjazdy turystów z zagranicy w latach 2003 – 2007.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.nsi.bg/SocialActivities_e/Tourism_e.htm.

Skupiłam się na tych 9 państwach, ponieważ mają one nieprzerwanie od 5 lat decydujące znaczenie na rynku bułgarskim. Jak widać na powyższym wykresie, 4 państwa mają największy udział w rynku: Rumunia, Wielka Brytania, Niemcy i Grecja. Zgodnie z przewidywaniami z roku 2006 nastąpił spadek udziału w turystyce zwłaszcza Serbii i Czarnogóry oraz Macedonii na rzecz Wielkiej Brytani, Niemiec i w wysokim stopniu Rumunii. Spadek napływu turystów z Serbii i Czarnogóry oraz Macedonii to efekt wprowadzenia wiz dla obywateli tych krajów, w konsekwencji spadek wyniósł ogółem 75%.

Tab. 3 Przyjazdy z zagranicy do Bułgarii ze względu na cel podróży w 2007 r.

Cel Podróży	Ilość
Turyści	4 218 713
Odwiedzający	75 162
Cele zawodowe	375 613
Inne	481 795
Tranzyt	2 574 464
Całkowita wartość	7 725 747

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych:
http://www.nsi.bg/SocialActivities_e/Tourism_e.htm.

Bułgaria staje się coraz chętniej wybieranym krajem docelowym przez turystów z Wielkiej Brytanii, Niemiec oraz Rumunii. Nastąpił wzrost o 103% w stosunku do poprzedniego roku.

Tab. 4. Przyjazdy z zagranicy do Bułgarii z podziałem na państwa i cel podróży w 2007 r.

Kraj, okręg	Cel podróży						2007 do 2006 %
	Ogółem	Turystyka	Gościnnie	Cele zawodowe	Inne	Tranzyt	
Wielka Brytania	360 651	320 459	3 791	24 308	5 039	7 054	84.7
Niemcy	691 596	466 042	5 938	34 224	13 690	171 702	104.2
Grecja	868 153	760 301	2 228	46 813	18 009	40 802	133.9
Hiszpania	39 977	29 336	1 189	7 657	718	1 077	172.9
Włochy	93 591	51 232	2 069	28 708	7 515	4 067	132.6
Polska	221 593	128 246	407	5 872	9 507	77 561	140.2
Portugalia	12 149	9 870	149	1 485	332	313	148.2

Rumunia	1 541 006	699 632	1 239	11 466	37 746	790 923	137.9
Rosja	249 128	205 773	3 798	13 814	22 460	3 283	114.2
Słowacja	140 692	105 677	224	3 640	9 040	22 111	128.9
Serbia i Czarnogóra	270 770	138 213	1 409	7 092	16 421	107 635	32.8
Turcja	1 089 684	40 237	22 163	49 234	156 834	821 216	128.3
Ukraina	123 848	55 160	1 625	6 111	38 781	22 171	113.2
Węgry	137 033	45 729	336	5 737	10 696	74 535	183.1
Francja	138 380	92 131	2 024	13 610	2 436	28 179	133.7
Czechy	141 595	108 570	427	7 392	7 320	17 886	102.8
Macedonia	241 358	83027	8299	9407	56284	84341	33.9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych:

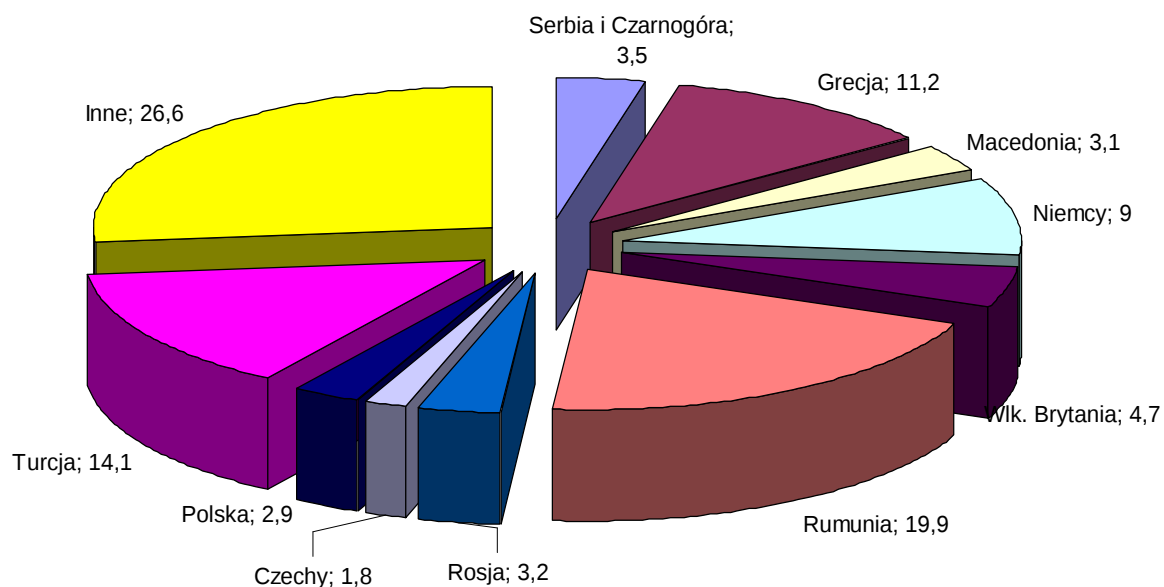
http://www.nsi.bg/SocialActivities_e/Tourism_e.htm.

Tabela przedstawia większość zagranicznych przyjazdów do Bułgarii. W roku 2007 było ich ponad 7,7 mln, w tym ponad 4 mln w celach stricte turystycznych. W porównaniu do 2006 r. nastąpił wzrost o ponad 200 tys. Najwięcej turystów przyjechało z:

1. Serbii i Czarnogóry (ponad 270 tys.) – spadek (w porównaniu z 2006 r.)
2. Grecji (ok. 870 tys.) - wzrost
3. Macedonii (ok. 240 tys.) - spadek
4. Niemiec (ok. 690 tys.) - spadek
5. Wlk. Brytanii (ok. 360 tys.) - wzrost
6. Rumunii (ok. 1,1 mln) - wzrost
7. Rosji (ok. 250 tys.) - wzrost
8. Czech (ok. 140 tys.) - wzrost
9. Polski (ok. 107 tys.) – wzrost

Ciekawy jest fakt, że najwięcej (po Rumunii) przyjazdów z zagranicy ogółem notuje Turcja, w tym przyjazdów w celach turystycznych tylko ok. 40 tys. Większość, bo aż 820

tyś., przyjazdów związanych jest z tranzytem. Podobna sytuacja miała miejsce z Rumunią, lecz w 2007 roku nastąpiły zmiany. Z 1,5 mln wszystkich przyjazdów 800 tyś. to tranzyt, a ok. 700 tyś. - to turystyka. W stosunku do 2006 r. nastąpił dwukrotny jej wzrost.

Wykres 4. Udział procentowy poszczególnych państw w turystycznym rynku bułgarskim w 2007 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.nsi.bg/SocialActivities_e/Tourism_e.htm

Największy udział procentowy mają: Rumunia, Turcja, Grecja. Zapewniają one wraz z Niemcami ok. 46 % całego ruchu turystycznego w Bułgarii. Na dalszy plan zeszła Macedonia, Serbia i Czarnogóra po wniesieniu dla obywateli tych krajów obowiązku wizowego. Polska stanowi ok 3%.

Tab. 5. Baza noclegowa z wyróżnieniem na miasta – ilość miejsc noclegowych, dostępnych pokojonocy, ilość spędzonych nocy w 2007 r.

Okręg	Ilość ośrodków zakwaterowania	Łóżek	Dostępnych łóżek
TOTAL	3 300	273 298	58 623 725
BLAGOEVGRAD	205	12 182	4 166 125
BURGAS	1 130	102 007	14 863 942
VARNA	571	61 396	12 263 756
VELIKO	62	3 857	1 322 827
TARNOVO	23	620	210 127
VIDIN	21	824	281 375
VRATSA	66	2 801	972 277
GABROVO	141	28 022	3 887 502
DOBRICH	20	932	326 787
KARDDZHALI	34	2 301	738 365
KYUSTENDIL	60	3 332	1 105 222
LOVECH	26	1 145	411 396
MONTANA	58	3 640	1 293 692
PAZARDZHIK	16	886	315 443
PERNIK	12	952	340 720
PLEVEN	209	8 855	3 020 4 10
PLOVDIV	11	499	170 424
RAZGRAD	37	1 535	523 739
RUSE	15	269	87 780
SILISTRA	64	1 902	670 758
SLIVEN	227	9 890	3 090 437
SMOLYAN	54	6 402	1 902 470
SOFIA	102	12 378	4 381 961
SOFIA CAP.	32	2 475	858 893
STARA ZAGORA	21	612	211 362
TARGOVISHTTE	33	1 711	559 015
HASKOVO	27	1 231	435 680
SHUMEN	23	642	211 240
YAMBOL			

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.nsi.bg/SocialActivities_e/Tourism_e.htm.

Wszystkich ośrodków zdolnych przyjąć turystów w Bułgarii było 3300 w 2007 roku. Zapewniły one ponad 58,5 mln łóżko - nocy. Najwięcej obiektów znajduje się w Burgas 1130, Blagoevgrad 205 oraz w stolicy Sofii 105. W tych miastach, również najwięcej nocy spędzili turyści.

Tab. 6. Całkowita liczba spędzonych nocy oraz uzyskany dochód z noclegów w 2007 r.

Ilość nocy		Przyjazdy do ośr. Zakwaterowania		Przychody z noclegów	
Ogółem	II. Noclegów dla obcokrajowców	Ogółem	II. Noclegów dla obcokrajowców	Ogółem	II. Noclegów dla obcokrajowców
18 080 823	12 022 090	4 813 694	2 231 833	683 814 638	501 671 715

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.nsi.bg/SocialActivities_e/Tourism_e.htm.

Na podstawie tabeli widzimy jak duże znaczenie dla rynku turystycznego w Bułgarii mają przyjazdy turystów zagranicznych, to dzięki nim w 2007 roku wpłynęło do prywatnych portfeli oraz budżetu państwa ponad 501 mln, co stanowi ok. 70% wszystkich dochodów. W porównaniu do roku 2006 turyści zagraniczni wydali na noclegi w 2007 r. ponad 60 mln więcej.

Tab. 7. Liczba spędzonych nocy oraz uzyskany dochód z noclegów z uwzględnieniem na okręgi w 2007 r.

Okręgi	Ilość nocy		Przyjazdy do ośrodków zakwaterowania		Przychody z noclegów	
	Ogółem	II. Noclegów dla obcokrajowców	Ogółem	Noclegi dla obcokrajowców	Ogółem	II. Noclegów dla obcokrajowców
BLAGOEVGRAD	729 712	346 306	301 287	112 872	28 017 025	14 613 709
BURGAS	6 176 482	4 991 603	889 100	628 760	199 029 486	170 504 254
VARNA	4 927 229	3 961 685	904 296	614 807	173 335 380	145 327 495
VELIKO TARNOVO	244 733	50 941	148 389	32 840	7 449 066	2 360 054
VIDIN	29 523	5 589	21 270	3 233	928 002	205 026
VRATSA	40 176	5 009	20 943	1 877	1 218 140	255 994
DOBRICH	1 188 413	1 002 019	194 044	136 409	47 647 721	41 344 015
KARDDZHALI	53 109	16 618	33 065	8 494	1 549 391	649 260
KYUSTENDIL	106 028	9 210	57 791	5 152	3 333 637	591 394
LOVECH	177 248	16 437	89 762	6 286	4 784 597	778 566
MONTANA	59 746	5 249	23 713	2 723	989 238	160 546

PAZARDZHIK	307 627	24 130	133 104	8 720	11 155 645	1 443 031
PERNIK	39 422	10 154	12 735	2 268	683 118	239 291
PLEVEN	93 363	16 378	56 291	6 532	2 930 538	874 629
PLOVDIV	734 427	202 751	380 626	93 331	25 449 063	11 272 128
RAZGRAD	25 559	2 901	18 008	1 568	801 624	123 856
RUSE	135 842	35 925	89 374	19 405	5 220 603	1 877 898
SILISTRA	22 535	5 579	17 375	2 960	986 186	366 036
SLIVEN	70 861	13 283	44 511	5 771	2 501 781	852 564
SMOLYAN	465 620	141 170	178 600	30 506	19 460 368	8 439 335
SOFIA	438 721	243 456	141 254	48 413	12 103 990	6 899 417
SOFIA CAP.	1 354 926	800 016	735 486	401 254	115 941 542	87 725 450
STARA ZAGORA	256 827	36 583	100 596	17 284	6 531 360	1 537 026
TARGOVISHTTE	36 038	15 451	15 266	2 521	951 409	482 658
HASKOVO	98 080	18 249	55 479	12 117	3 168 059	839 832
SHUMEN	58 726	12 631	40 766	9 527	2 019 473	549 726
YAMBOL	43 876	14 347	19 519	3 992	1 368 546	505 470

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.wttc.org

Najczęściej i najchętniej wybieranymi ośrodkami zakwaterowania były: Burgas (880 tys. noclegów) , Varna (900 tys.), Sofia (735 tys.), Dobrich (190 tys.), Smolyan (178 tys.). Dzięki nim właśnie Bułgaria uzyskuje większość dochodów. W tym roku turyści pozostawili od 90 do 170 mln.

3. Turystyka wyjazdowa mieszkańców Bułgarii.

Tab. 8. Wyjazdy mieszkańców Bułgarii za granicę ze względu na cel podróży w 2007 r.

<i>Cel Podróży</i>	<i>Ilość</i>
Turyści	1 242 498
Odwiedzający	448 227
Cele zawodowe	2 535 078
Inne	288 744
Całkowita wartość	4 514 547

Źródło: www.nsi.bg/SocialActivities_e/Tourism_e.htm.

W 2007 roku mieszkańcy Bułgarii odbyli łącznie ponad 4,5 mln podróży turystycznych. W stosunku do roku wcześniejszego nastąpił wzrost o ponad 300 tys. Głównymi celami podróży są sprawy zawodowe oraz turystyka i rekreacja.

Tab. 9. Wyjazdy mieszkańców Bułgarii za granicę ze względu na cel podróży i kraj docelowy w 2007 r.

Kraje docelowe	Ogółem	Cel podróży				2007 do 2006 %
		Turystycznie	Gościnnie	Cele zawodowe	Inne	
Austria	119 625	41 234	8 022	65 662	4 707	128.5
Belgia	47 133	12 490	4 043	27 775	2 825	102.6
Wielka Brytania	121 880	14 815	17 849	65 212	24 004	154.6
Niemcy	294 299	84 296	25 714	160 330	23 959	122.8
Grecja	924 935	320 461	87 779	486 379	30 316	130.4
Hiszpania	156 949	61 852	18 769	58 506	17 822	102.6
Włochy	181 671	59 989	14 287	96 807	10 588	101.8
Macedonia	329 425	75 987	108 123	107 248	38 067	123.0
Polska	25 422	8 252	2 023	14 280	867	108.9
Rumunia	210 990	90 418	13 268	104 413	2 891	90.8
Rosja	21 490	2 037	1 771	13 227	4 455	76.7
Serbia i Czarnogóra	484 371	239 779	27 333	205 991	11 268	101.4
Turcja	1 212 319	143 260	83 775	932 975	52 309	98.9
Czechy	49 101	15 194	2 822	29 018	2 067	157.6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.nsi.bg/SocialActivities_e/Tourism_e.htm.

W zeszłym roku Bułgarzy odbyli ogółem ponad 4,5 mln podróży zagranicznych, w tym ponad 1 mln miało charakter turystyczny. Najbardziej popularnymi i najchętniej odwiedzanymi krajami przez obywateli Bułgarii są: Turcja (1,2 mln), Grecja (924 tys.), Macedonia (329 tys.), Serbia i Czarnogóra (484 tys.).

4. Branża turystyczna.

Transport lotniczy

W Bułgarii znajduje się dziesięć cywilnych portów lotniczych, w tym pięć międzynarodowych. Najważniejszy i największy z nich znajduje się w Sofii. Obsługuje on większość ruchu międzynarodowego, pomimo przestarzałej infrastruktury technicznej i wymagających modernizacji budynków. Kolejnymi liczącymi się portami lotniczymi są Warna i Burgas. Pozostałe porty lotnicze w Płowdiw i Gornej Oriachowicy mają małe znaczenie, zaspokajają przeważnie transportowe potrzeby rolnictwa. Podobnie jak w innych krajach Europy Środkowej i Wschodniej od kilku lat obserwuje się systematyczny wzrost ruchu pasażerskiego.

Przewoźnicy:

- Austrian Airlines Group
- Bexx Air Sofia
- Turkish Airlines
- Swiss Air
- Olympic
- Malev
- Lufthansa
- LOT
- KML
- CSA
- British Airlines

- Balkan
- Balkan (LZ)
- Alitalia
- Aeroflot
- Air France
- Syrian Airlines

Sieci hotelowe i organizatorzy turystyki (najwięksi inwestorzy w turystyce):

- Greotel (Grecja), w Bułgarii – Balkan Sheraton
- Hilton International (USA), Hilton Sofia
- Ivan Zografski (Niemcy), w Bułgarii – Kempinsky
- Prinzess Group (Turcja), Princess Hotel, Trimontzium
- Gort Securities (USA, Wlk.Brytania), Radisson SAS Hotel
- Zuerich Invest (Szwajcaria), Pamporovo
- Firma Albena SA – budowa lotnisk
- Firma Złote Piaski – wioski wakacyjne
- TUI - Carewo zostało wybrane przez niemiecki koncern TUI na podstawowe centrum inwestycji na południowym wybrzeżu Morza Czarnego. Niemiecki turoperator zainwestował 5 mln. EUR w kompleks hotelowy w kempingu „Nestinarka” i jest to jego pierwsza inwestycja bezpośrednia w Bułgarii. W ramach tej inwestycji w Carewo został wybudowany czterogwiazdkowy hotel „Serenity Bay”, który jest częścią 285-ciu hoteli tego turoperatora na całym świecie. W hotelu jest 220 apartamentów, łącznie 600 łóżek.
- RUI - „Clubhotel RIU Miramar” niedaleko Obzoru jest drugim hotelem RIU poza dużymi kurortami „Słoneczny Brzeg” i „Złote Piaski”. Kompleks składa się z 25 budynków i ogrodów na łącznej powierzchni 14 tys. m.kw.

Promocja:

- Bułgarska Agencja Promocji Małych i Średnich Przedsiębiorstw,
- Bułgarska Agencja Inwestycji Invest – Bulgaria
- Bułgarskie Stowarzyszenie Biur Podróży (BATA)
- Bułgarskie Stowarzyszenie Hotelarzy i Restauratorów (BHRA)

- Bulgarian State Tourism Agency (BSTA)
- National Tourism Board
- Bulgarian Tourism Chamber (BTC)
- Bulgarian Association for Alternative Tourism (BAAT)
- Bulgarian Association for Rural and Ecological Tourism (BARET)
- Local and Regional Tourism Association

Wszystkie z tych organizacji zajmują się w dużej mierze promocją Bułgarii, rozpowszechnianiem informacji na targach i w Internecie, a także tworzą wizerunek kraju na arenie międzynarodowej. Uczestniczą w międzynarodowych targach turystycznych:

- ITB Berlin, Niemcy
- TUR Goteborg, Szwecja
- MITT Moskwa, Rosja
- UITT Kijów, Ukraina
- WTM Londyn, Wlk.Brytania A także posiadają swoje punkty informacji na mniejszych targach w:
- Helsinkach, Finlandia (MATKA)
- Bratysławie, Słowacja (SLOVAKIATOUR)
- Zurych, Szwajcaria (FESPO)
- Madrycie, Hiszpania (FITUR)
- Dubaju (Arab Travel Market)
- Amania, Jordan (HOLIDAY&VACATIONS)
- Warszawie, Polska (TT TOUR + TRAVEL)

III

Związki turystycznego rynku bułgarskiego z polskim rynkiem turystycznym

W 2007 roku Bułgarię odwiedziło 221 tyś. osób, w tym 128 tyś. to turyści. W porównaniu z rokiem 2006 nastąpił wzrost o prawie 60 tyś. osób, 20 tyś. obywateli polskich udało się w celach turystycznych. Polacy stanowią znaczącą grupę, która z roku na rok chętniej wyjeżdża do Bułgarii. Polska ma udział w rynku bułgarskim w wysokości 3,3%, jest to wzrost w stosunku do ubiegłego roku o 1%. Natomiast mieszkańcy Bułgarii odwiedzili Polskę w ilości ponad 25 tyś. osób, co wskazuje na wzrost o 9,1%.

Tab. 10. Liczba przyjazdów do Polski w okresie styczeń – wrzesień 2007 roku według wybranych krajów (w tyś.)

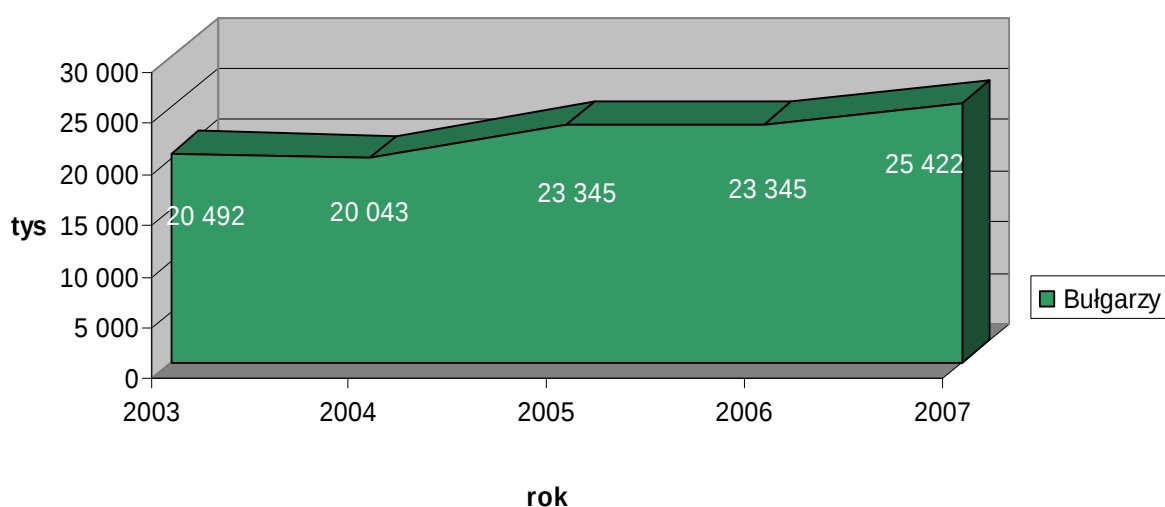
	Przyjazdy	Zmiana
Ogółem	50 946,80	5,9
Niemcy	29 223,90	5,9
Czechy	5 669,60	12,5
Słowacja	2 474,70	5
Ukraina	4 149,00	-1,1
Białoruś	2 889,60	0,7
Rosja	1 281,30	-2,6
Litwa	1 115,80	-2
Wielka Brytania	406,80	18
Holandia	307,70	-8,8
Włochy	263,00	26,3
Austria	256,60	17,7
Bułgaria	25,44	9,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <http://www.intur.com.pl/>

Analizując ruch przyjazdowy według krajów można stwierdzić przewagę tendencji wzrostowych:

- O 50% wzrosła liczba przyjazdów z Portugalii, Irlandii, Belgii, Norwegii, Estonii i Hiszpanii.
- O 20 – 30% wzrosła liczba przyjazdów z Łotwy, Szwajcari, Włoch, Turcji i Danii
- O 5,9% wzrosła liczba przyjazdów z Niemiec, Bułgarii.

Natomiast według **NATIONAL STATISTICAL INSTITUTE** sytuacja przedstawia się całkiem inaczej. Badania Instytutu wykazały, że Polskę odwiedziło ogólnie w roku 2007 tylko ok. 25,5 tys. turystów z Bułgarii.

Wykres 5. Liczba turystów bułgarskich podróżujących do Polski w latach 2003 – 2007.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.intur.com.pl/statystyka.htm.

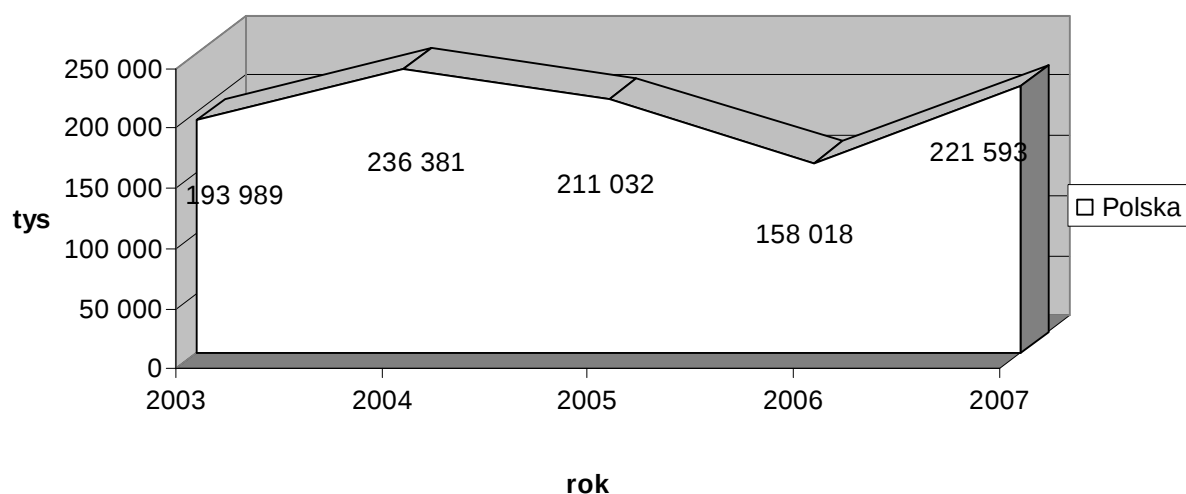
Krzywa odbywanych podróży obywateli bułgarskich do Polski charakteryzuje się systematycznym wzrostem lub pozostaje na poziomie stałym. Począwszy od roku 2003, w którym to odwiedziło Polskę 20,5 tys. osób, liczba turystów systematycznie się zwiększała by osiągnąć w 2007 r. 25,5 tys. Jest to wzrost o 20%.

Tab. 11. Przyjazdy mieszkańców Bułgarii do Polski ze względu na cel podróży w 2007 r.

Ogółem	Cel podróży				2007 do 2006 %
	Turystycznie	Gościnnie	Cele zawodowe	Inne	
25 422	8 252	2 023	14 280	867	108.9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.intur.com.pl/statystyka.htm

Główne cele w jakich Bułgarzy przybywają do Polski są zasadniczo dwa. Pierwszy z nich to sprawy zawodowe, stanowi one 56,2% ogółu podróży odbywanych do Polski. Drugim powodem są pobudki czysto turystyczne i rekreacyjne związane z odpoczynkiem i chęcią poznania naszego kraju 32,5% wszystkich podróży. Pozostałe 11,7% stanowią inne cele podróży.

Wykres. 6. Liczba turystów polskich podróżujących do Bułgarii w latach 2003 -2007.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.intur.com.pl/statystyka.htm

W przypadku podróży odbywanych przez obywateli polskich do Bułgarii nie zauważamy takiej systematyki co do wzrostu liczby turystów. Najwięcej turystów polskich odwiedziło Bułgarię w roku 2004 ich liczba wyniosła ok. 236 tys. Przez następne dwa lata liczba ta malała osiągając najniższą wartość ok. 158 tys. w okresie 2003 – 2007. Jednak w roku 2007 nastąpił gwałtowny wzrost o ok. 40% w stosunku do 2006 r. Wielkość odbytych podróży Polaków do Bułgarii jest 10 krotnie większa, niż obywateli Bułgarii do Polski.

Tab. 12. Wyjazdy obywateli polskich do Bułgarii ze względu na cel podróży w 2007 r.

Ogółem	Cel podróży				2007 do 2006 %
	Turystycznie	Gościnnie	Cele zawodowe	Inne	
221 593	128 246	407	5 872	9 507	77 561

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.intur.com.pl/statystyka.htm

Jak już wspomniałam Bułgarzy przyjeżdżają do Polski głównie ze względu na cele (zawodowe i turystyczne), natomiast Polacy podróżując do Bułgarii kierują się przede wszystkim przesłankami czysto turystycznymi. Polacy udają się do Bułgarii głównie w okresie wakacyjnym i spędzają wolny czas nad przepięknym Morzem Czarnym. Ten segment podróży stanowi 57,7% wszystkich odbytych wyjazdów do Bułgarii.

IV Podsumowanie

Turystyka jest jednym z kluczowych sektorów bułgarskiej gospodarki dzięki wspaniałemu położeniu geograficznemu, znakomitym bogactwom naturalnym, ukształtowaniu terenu i umiarkowanemu klimatowi. Podczas czterech ostatnich lat bułgarska turystyka posuwa się do przodu dynamicznie. Ta część Europy oferuje atrakcyjne wakacje dla odpoczynku i rekreacji. Ilość dni słonecznych w ciągu roku jest wyjątkowa – średnio prawie 300!

Bułgaria jest jednym z niewielu krajów Europy Wschodniej, który oferuje tak wiele - od gór do gęsto rozbudowanej linii brzegowej, od sławnych klasztorów po stare miasta. Wszystkie walory spotęgowane są dodatkowo ujmującą mentalnością mieszkańców. Wyjazd do Bułgarii nie wymaga specjalnych przygotowań ani też nie powinien wzbudzać obaw. Do najlepiej rozwiniętych regionów kraju należy (prócz stolicy i okolic Płowdiwu) wybrzeże Morza Czarnego.

Jednak poza często odwiedzanymi i bardzo znanymi miejscowościami nadmorskimi jest w Bułgarii wiele ciekawych miejsc, do których turyści z Polski docierają zdecydowanie rzadziej. Skalne cerkwie w Iwanowie (niedaleko Ruse), stare średniowieczne twierdze broniące ważnych niegdyś szlaków handlowych (jak np. w Wiedniu czy Ruse), przepiękne przełomy rzek o baśniowej niemal urodzie (np. przełom Iskyru czy przełom Strumy w okolicach miasta Zemen), antyczne i średniowieczne cerkwie, rzymskie łaźnie i tureckie meczety - wszystko to sprawia, iż Bułgaria jawi się jako kraj pełen atrakcji turystycznych. Tak więc po podróży niezbyt komfortowymi w stosunku do oczekiwań pociągami, po przekroczeniu kilku granic z nie do końca profesjonalnymi celnikami, po przejechaniu samochodem drogi z wybojami, wkracza się w odległy i czasem dość egzotyczny świat kultury prawosławnej, ludzi niezwykle gościnności i wspaniałych pamiątek z bliższej i dalszej przeszłości tego pięknego kraju.

Bułgaria jest krajem stosunkowo niewielkim, lecz o bardzo zróżnicowanym układzie terenu. Ogromne masywy górskie i niezwykle malownicze wzgórza sąsiadują z żyznymi dolinami i kotlinami, rozdzielone rozległymi równinami i płaskowyżami. Gdy na równinach i dolinach jest już ciepło i zaczynają kwitnąć kwiaty, na niektórych wierzchołkach górskich bieleje jeszcze śnieg. Na północy nieśpiesznie płynie Dunaj, zdążając do błękitnych wód Morza Czarnego, w górach szemrzą strumyki i potoki, czasem rozbijając się na wysokich

wodospadach, otoczonych przez wspaniałe, gęste lasy iglaste i liściaste, gdzieś pojawia się soczysta zieleń pastwisk i łąk, w dolinach zaś jaśnieją pola uprawne. Praktycznie w każdym roku spotyka się pozostałości bliższej i dalszej przeszłości. Nie ma regionu, miasta, czy miasteczka nawet, gdzie w pobliżu nie odnaleziono by mniej lub bardziej widocznych śladów przeszłości: jeśli już nie starożytnych cerkwi i bazylik albo rzymskich umocnień, to przynajmniej średniowiecznych bizantyjskich lub bułgarskich umocnień ziemnych, twierdz, fortec i zamków, ewentualnie tureckich łaźni i meczetów. Ziemia bułgarska wciąż kryje wiele tajemnic, niestety nie najlepsza sytuacja gospodarcza kraju nie pozwala na podjęcie najniezbędniejszych nawet prac zabezpieczających na terenie większości wykopalisk.

W mojej opinii, za duża liczba turystów kojarzy Bułgarię tylko i wyłącznie z pięknymi plażami, ciepłym klimatem i biernym spędzaniem czasu leżąc plackiem na piasku. Oczywiście tym charakteryzuje się ten kraj, ale nie tylko. I nie możemy o tym zapominać. Bułgaria powinna promować inne formy turystyki, aby nie podzielić losu innych znanych morskich kurortów, jak Hiszpania, Grecja, Chorwacja i Włochy. A kraj ten ma naprawdę bogaty wachlarz możliwości do spędzania czasu wolnego. Ten ogromny potencjał trzeba odpowiednio wykorzystać, członkostwo w Unii Europejskiej pozwoli zmodernizować infrastrukturę i rozwinąć ją jeszcze bardziej, aby sezon turystyczny mógł trwać przez cały rok. Trzeba jednak pamiętać, żeby nie zdegradować środowiska, patrząc tylko i wyłącznie na zysk.

Małgorzata Wojtyczka

Gr. T3

I Rok SUM, Studia zaoczne.

Spis tabel

Tab. 1 Charakterystyka państwa	3
Tab. 2. Wydatki na sektor turystyczny w Bułgarii	11
Tab. 3. Przyjazdy z zagranicy do Bułgarii ze względu na cel podróży w 2007 r.	16
Tab. 4. Przyjazdy z zagranicy do Bułgarii z podziałem na państwa i cel podróży w 2007 r. ..	16
Tab. 5. Baza noclegowa z wyróżnieniem na miasta – ilość miejsc noclegowych, dostępnych pokojonocy, ilość spędzonych nocy w 2007 r.	16
Tab. 6. Całkowita liczba spędzonych nocy, uzyskanych dochodów w 2007 r.	20
Tab. 7. Liczba spędzonych nocy, uzyskanych dochodów z uwzględnieniem na okręgi w 2007 r.	20
Tab. 8. Wyjazdy mieszkańców Bułgarii za granicę ze względu na cel podróży 2007 r.	21
Tab. 9. Wyjazdy mieszkańców Bułgarii za granicę ze względu na cel podróży i kraj docelowy w 2007 r.	22
Tab. 10. Liczba przyjazdów do Polski w okresie styczeń – wrzesień 2007 roku według wybranych krajów (w tys.).....	26
Tab. 11. Przyjazdy mieszkańców Bułgarii do Polski ze względu na cel podróży w 2007 r. .	28
Tab. 12. Wyjazdy obywateli polskich do Bułgarii ze względu na cel podróży w 2007 r.	30

Spis wykresów

Wykres. 1. Wpływy z turystyki międzynarodowej w Europie.....	12
Wykres. 2. Przyjazdy ogółem do Bułgarii w latach 2003 – 2007.....	14
Wykres 3. Przyjazdy turystów z zagranicy w latach 2003 – 2007.....	15
Wykres 4. Udział procentowy poszczególnych państw w turystycznym rynku bułgarskim w 2007 r.	18

Wykres 5. Liczba turystów bułgarskich podróżujących do Polski.	27
Wykres 6. Liczba turystów polskich podróżujących do Bułgarii w latach 2003 -2007	29

Spis obrazów

Obraz 1. Wioska w górach Bułgarii.....	1
Obraz 2. Mapa Bułgarii.....	5

Bibliografia:

Z. Kruczek, „Europa Geografia atrakcji turystycznych.”, wyd. PROKSENIA, rok 2005

Przewodnik Pascala „Bułgaria”, wyd. BIELSKO – BIAŁA, rok 2006

Marco Polo Przewodnik „Bułgaria”

Berlitz Przewodnik kieszonkowy „Bułgaria”

- www.world-tourism.org
- www.wttc.org
- www.mgip.gov.pl
- www.bg-realstate.com
- www.brhplsofia.net
- www.get.info/bg
- [/www.nsi.bg/SocialActivities_e/Tourism_e.htm](http://www.nsi.bg/SocialActivities_e/Tourism_e.htm)
- www.intur.com.pl/
- www.nsi.bg/SocialActivities_e/Tourism_e.htm
- siteresources.worldbank.org/INTBULGARIA/Resources/EU8+2_Jan08.pdf
- www.seelrc.org/webliography/bulgarian.ptml#cat9
- www.oecd.org/dataoecd/57/56/40239491.pdf
- <http://pam.wikipedia.org/wiki/Bulgaria>.
- <http://www.netpodroze.pl/bulgaria-miejsca.html>
- <http://www.4un.pl/turystyka/bulgaria.php>